

С. Србиновска

**Поетиките на книжевните претставувања
со преиспитување на вредностите на револуцијата:
збирката раскази «Пасквелија» од Живко Чинго**

Апстракт: Трудот е интерпретација на поетиката на изборот раскази од двете збирки раскази од творештвото на Живко Чинго кои се последователно објавени под насловите Пасквелија и Нова Пасквелија. Студијата се занимава со тој корпус подведувајќи го под еден наслов Пасквелија. Интерпретацијата е обид да се преиспита канонот од вредности воспоставени во епохата по револуцијата и Втората светска војна и последиците кои општоприфатените норми ги имаат по однос на индивидуата и нејзиниот внатрешен свет и морал.

Клучни зборови: идентитет, нарација, вистина, вредност, интерпретација

Abstract: The paper is an interpretation of the poetics of chosen short stories of both collections of short stories by Zivko Cingo, which are continuously published under the names: Пасквелија and Нова Пасквелија. The study deals with this collection, putting it under the name Пасквелија. The interpretation is an attempt to re-examine the canon of values set in the period after the revolution and World War II, and the consequences, which the accepted norms have in relation with the individual and her inner world and morale.

Key words: identity, narration, truth, value, interpretation

*Пасквелија оган и пепел.
Пасквелија целата во оган, пискотници,
ќе биде засекогаш очистена и мирна. Сон.
Вилинската река повторно ќе потече низ градините.
Се пробудуваат сите жилки во телото,
прскаат дамарите на земјата.
Луѓето толку страшно со својот глас
и својата проста душа ја будат заспаната Пасквелија.*

*Но таа сè уште не се помрдува.
О, зар толку ѓаволски е рането твоето срце!
Разбуди се, Пасквелијо,
разбуди се и ќе ги заборавиме <...> сите чуми,
сите пожари, сите смрти.*

Означувањето на една географска територија со името Пасквелија како што е тоа направено во уметничкиот текст (збирка од раскази Пасквелија) на Живко Чинго, а при тоа се мисли и се говори за Македонија ја создава основата за промислувања во духот на филозофијата на француските мислители Жил Делез и Феликс Гатари кои го тематизираат чинот на преминување од една сложена реалност кон друга, кон уметнички претставена територија која според сите одлики е во однос со реалната територија. Претставувањето на реалноста низ перспективата на една книжевно-уметничка слика е чин во рамките на кој се отвораат низа прашања за улогата на уметноста во градење на значењата, во апсорпцијата и преиспитувањето на улогата на идеологијата при градење на вредносниот систем во претставената реалност и во реалноста во која живееме, во нејзиното функционирање при преиспитување на смислата и нормите според кои треба да се живее во реалноста. Самиот феномен на преместување изведено со цел да се проблематизираат препреките во остварување на сопствените идентитетски норми во реалноста, овие мислители го нарекуваат чин на ре-територијализација¹. Со оваа постапка писателите настојуваат да пишуваат за реалноста во чиј центар доминира чувството на разминување на сопствените вредности наспроти оние кои владеат како норми во светот во кој живеат. Тоа префрлање во подрачјето на уметноста и пре – именување на реалниот простор во простор кој е определен како имагинарен само според името ѝ припаѓа на уметноста која нема претензии да претставува и да говори за една имагинарна земја како што најчесто за Пасквелија говори традиционалната критика. Живко Чинго ја ре-презентира реалноста и непосредно ги поистоветува Пасквелија, дел од една територија покрај езеро и Македонија на која тој дел ѝ припаѓа, само што користејќи го името настојува да го воопшти значењето и да обезбеди излегување кон територија која подеднакво може да се појави каде било и да ги покажува слабостите во системот кој идејно и деклара-

¹ Поимот ретериторијализација е преземен од интерпретацијата на Жил Делез и Феликс Гатари посветена на делото на Франц Кафка (Gilles Deleuze, Félix Guattari, *Kafka. Pour une littérature mineure*, Les Éditions de Minuit, 1975). Во оваа студија, сите аспекти на една микрополитика на желбата на индивидуата која се соочува со препреки, со граници, потоа доживува постојани влегувања во нови состојби и простори, соочувања со граници, потреби за пробивање и за надминување на препреките е објаснувана со поимите ретериторијализирање и детериторијализирање.

тивно е означен како совршен или идеален систем, а во кој улогата на уметноста се сведува на преиспитување на нормираните вредности.

Расказите на Живко Чинго од периодот на седумдесеттите години издадени под наслов Пасквелија (Култура, Скопје, 1962) и расказите издадени под наслов Нова Пасквелија (Култура, Скопје, 1965) ја формираат целината насловена Пасквелија. Таа е примарно определена од сознанието за дезинтеграција на единството и еквиваленцијата помеѓу правдата, вистината и правото што во човековата култура се има случено одамна, уште пред почетокот на просветителството, со распаѓањето на апсолутизмот и со воведувањето на граѓанскиот поредок. Во овој избор, раскажувањето упатува на исконската потреба за проблематизирање на релацијата помеѓу правдата, вистината и моралот и за нејзиното инструментализирано спроведување преку законите засновани врз идеолошката матрица на револуцијата. Во тој круг од односи само се потврдува големиот јаз меѓу правдата и вистината од една страна и моќта на оној кој ги испишува законите, според кои се просудува и казнува, од другата страна. Тоа е причината поради која авторот му наметнува на својот исказ еден засилен интензитет кој истовремено кореспондира со интензитетот на соживувањето со состојбите низ кои протечува животот на луѓето врзан за природата, од едната страна и за историјата, од другата.

Во рамките на овој избор се анализираат централните содржини на нормативната конституција на еден ограничен микросвет кои упатуваат на поимите на вистината, на правдата, на доброто и убавината, но кои остануваат безнадежно запретани и корумпирани во процесот на трансформирање и конституирање на свет кој е означен како «нов поредок» на живеењето. Во тој контекст вредноста добива своја позиција и значење единствено под закрила на политичките определби и признанијата произведени во однос со воспоставувањето на тој поредок, а преку револуцијата и остварувањето на политичка победа на едната страна над другата.

Литературата на Живко Чинго упатува на живеењето во кое насилно се суспендираат индивидуалните претстави за тоа што е праведно и се подведуваат под «политиката» која го обединува или го «колективизира» и тотализира однесувањето и мислењето на сите. Расказите се изведени низ призмата на една класична поетика на реализмот со чии постапки се практикува критиката упатена кон доминантната политичка стратегија која се карактеризира со поништување на поединечни претстави за праведното и вредноста и со форсирање на стратегиите и верувањата на колективот сочинет од победниците во Втората светска војна.

Со кусите раскажувачки форми се подредува мозаикот и се обликува сликата на свет во која се индикативни трансформациите на сите планови на живеењето започнувајќи од приватниот живот преку јавниот живот, имено во нив станува збор за промени кои се предизвикани од «револуцијата» и периодот на општествените вредности и развој во услови од крајот на Втората светска војна. Авторот ги актуализира трагичните ситуации кои се последица на расчекорот меѓу колективистичката концепција за спроведување на идеите на револуцијата која е доминантна на јавен план и приватната констелација од семејни вредности, главно врзани за традицијата и минатото. Секој расказ претставува една епизода со трагичен расплет произлезен од разминувањата меѓу приватното, традиционално милје и нововоспоставеното владеење на законите и правдата на јавен план. По должината на целата патека исцртана од различни епизоди се тематизи-

ра соочувањето на хуманото со деструктивното што во поголемиот број раскази резултира со трагедија на поединецот или со негово исклучување од колективот².

Расказите упатуваат на постоењето кое е принудено на непосредна зависност од идеолошките параметри низ кои се обликуваат конститутивните содржини на вредностите. Во еден наратив од приложените во книгата, во расказот под наслов «Огулиновци», авторот со убедлив реалистички и транспарентен пристап засилен на определени места со експресивен израз кој доминира во описите го тематизира распаѓањето на примордијалните вредности на колективот, на емпатијата со ранливите категории луѓе, ја проблематизира верноста и почитта како вредност. Семејството Огулиновци сочинето од единаесет члена треба да го слави доаѓањето на свет на новиот член, меѓутоа го нарушува обичајот, затоа што не е во состојба да обезбеди доволно храна за гостите / соседите, односно не е во состојба да го испочитува обичајот за прослава на раѓањето на нов член во заедницата, а причината лежи во сиромаштијата. Предлогот да се продолжи прославата со позајмица од соседите ја означува првата етапа на одделувањето од традицијата и прекршување на нормата според која оваа постапка значи срам. Наместо врз основа на заемна почит и блискост, ова семејство да ја потврди сопствената припадност на заедницата и како дел од неа да позајми храна од соседите, тоа е изложено на изолација. Тоа е одделено од другите, обележано со срамно однесување, бидејќи ја нарушува нормата / законот, имено според владеачките убедувања и промовирани вредности законот упатува на строго придржување за «приватната сопственост изразена со зборовите ‘ова е мое’» и отсуство на солидарност и емпатија со другиот. Разделувањето на сопственоста на онаа која е «моја» и на онаа која е «имот на другите» создава напнатоста и грч во заедницата од селани каде живее ова семејство, тоа е обележано со сиромаштијата, а тоа значи и со немоќта. Сето тоа резултира со прогонство на семејството Огулиновци како сиромашно семејство до реката каде минуваат војниците. Тие ги заробуваат, а заедницата која ги отфрла заради сиромаштијата во која живеат како многубрјно семејство кое одвај се прехранув, во истото време ги стигматизира како заедница на «црвенковци» воведувајќи обележувачка и ризична еквиваленција меѓу ниската класа и нивната идеологија на револуционери во услови на војна. Предавството на соселаните и заминувањето на Огулиновци е посредувано со описи на природниот амбиент со што се проблематизира односот кој примарно значел сплотеност и единство, а се трансформирал во примена на дискриминациски закони кои нужно подразбираат разделба, предавство, обележување и смрт. Крајот на расказот вознемирувачки и носталгично го претпоставува враќањето на традиционалните вредности и критикувањето на современите закони: «Само понекогаш наутро, кога над реката ќе се појави големото сонце, како нежен цвет ги измамува луѓето на помисла дека тоа е можеби насмеаното лице на едно од Огулиновите деца», раскажува авторот (21)³.

Со користење на експресивен израз при опишување на атмосфера со која се доловува состав од односи кои во центарот на внимание го ставаат отпорот на поединецот е присутен во расказот «Најубавиот ден на Зурло» во кој «свирачот пасквелски» жестоко ѝ се спротивставува на моќта (одбива да свири на својот ин-

² Luman Niklas, Društveni sistemi. Osnovi opšte teorije, Novi Sad, Sremski Karlovci, Izdavačka knjižara Zorana Stojanovica, 2001, p. 103.

³ Цитатите од расказите се наведени според изборот раскази на Живко Чинго под наслов *Пасквелија*, Битола:Микена, 2008.

струмент, на зурлата, во домот на господарите). Тој е противник на односите во кои едните се надредени и моќни, а другите понижени и немоќни. Тој е критичар кој ги повикува на одговорност луѓето кои се господари на животот, кои одлучуваат и за смртта и за осакатувањето на многу луѓе од таа заедница. Осамен во својот индивидуален избор и раководен од «своето чувство за правда», Зурло «заминува со последната свирка» – свирење изведено во природниот амбиент на градината – далеку од општествените притисоци на моќните, од светот на надредените и подредените, подготвен да ја поднесе сиромаштијата и длабоко убеден и верен на својот личен став за вистина и вредност. Осуден на осаменост и изолација заради спротивставувањата, еден ден, откако ќе ја отсвири својата последна свирка, тој умира во градината: «Пролетта, оној ден кога се подготвуваше да ја напушти Пасквелија, Зурло сепак не издржа. Тој ден неговата грнета повторно го разбуди целиот Пасквел. Стоеше тој така висок и исправен, како некогаш, со раскопчана кошула, со отворени гради и долго, занесено свиреше со својата грнета. Градинарите ги оставаа своите работи и доаѓаа во малата Зурлова градина. А тој непрестајно се извива, се простува од луѓето, од градините, од дрвјата и од птиците, од својата Пасквелија... Срцето на веселиот свирач беше пак полно со радост како некогаш, и тоа измислуваше толку чудни и убави песни. <...> А веќе изутрината железниот звук на камбаните ја распарчуваше долината на илјади делови. <...> А ветрот долго шумеше низ градините ширејќи го златниот глас на Зурловата грнета. И секогаш во пролет кога доаѓа овој ветар луѓето помислуваат дека тоа е Зурловата душа неизнасвирена, неизнапеана» (50).

Експресивната димензија на јазикот кој во одделни делови се врзува за сликите на природата е соединета со засилениот, суров реалистичен исказ врзан за претставувањето на настаните, за тековите на историјата и општествените промени обележани со војни, глад, сиромаштија, насилства, убиства и страдањата. Насловите на расказите како «Најубавиот ден...», «Понекогаш кога ќе задува јужниот ветар», «Кога дрвјата умираат», «Пеперуга со златен прав» упатуваат на суптилно доживување и претставување на природата и средината кое се поврзува со ликовите и нивните внатрешни состојби. Во фрагментот кој го наведуваме е актуелно интензивно доживување на природата, тој е извлечен од расказот «Понекогаш кога ќе задува јужниот ветар», паралелно со сликата се тематизира смртта на близок член во семејството, станува збор за смртта на таткото: «Во тоа попладне задува некој украден топол ветер и снегот набргу почна да прокапува. Беше тоа убаво попладне и така долго го прислушкувавме доаѓањето на јужниот ветар. Човек имаше впечаток дека сето тоа е само некаков нестварен сон. Потоа повторно почна да врне снег и долго, долго траеше зимата. Насекаде наоколу беше снег. Пусто и глуво. Само понекогаш кога ќе задуваше јужниот ветар се чинеше дека под прозорецот довикува познатиот татков глас» (132).

Ако се повикаме на толкувањето на Јосеф Мистрик кој прави класификација на раскажувачките реченици на оние кои имаат меки и на другите кои се карактеризираат со т. н. тврди отворања, можеме да прифатиме, според наведената класификација дека голем дел од фрагментите, исполнети со опис / слика и доживување поврзано со неа, се сочинети од меки реченици базирани на глагол / партицип / сврзници, додека пак тврдите делови избобилуваат со именки во улога на субјект. Според овој теоретичар кој прави алузии на филмската монтажа⁴, расказите во целина и начинот на кој се поврзуваат го предизвикуваат доживувањето кое се споредува со чи-

⁴ Mistrik J., Kompozicia jazykovcho projavu, Bratislava, 1968, pp. 138–139.

тателовото чувство дека постои нешто како повременото пливање во слики поставено наспроти доживувањето на згрозување од историјата / наративот за суровото негирање на индивидуата и нејзиното поразување предизвикано од општествени-те околности.

Изборот на расказот како жанр во рамките на кој авторот се искажува е во однос со фокусираноста врз промислувањето на суштината на постоењето низ призма на фрагментот. Тоа подразбира воздигнување на фрагментот до облик кој како таков нема објаснување за она што претходело и она што следи по настанот кој е претставен. Во фрагментарната форма на раскажување никогаш не е дадено исцрпно објаснување на настанот. Тоа е причината поради која изборот од раскази е целина сочинета од низа одделени содржини во кои низ суштински настан, авторот проговара за верига од човечки неуспеси и несреќи. Во секој расказ доминира само една епизода која често не е јасно именувана, таа е претставена, меѓутоа нејзиното значење никогаш не е изведено до крај. Таа е секогаш дискретно најавена и обликувана преку состав од односи кон кои е насочена интерпретацијата како нужно заокружување на делото. Читателот е оној кој треба да ја изведе смислата, односно да ги именува неизговорените значења. Настанот е најавен со сигнали вметнати во дијалозите, а преку имплицитните тематизирања на душевните состојби изразени преку описи на природата се активираат објаснувањата на читателите. Настанот е најчесто обележан со смрт, насилство извршено врз близок човек, тој е во суштина длабоко трагичен и онолку жесток колку што е длабока празнината создадена со претчувството за тоа дека нешто страшно се има случено, тоа претчувство доминира наспроти откриеното и директно именување на трагедијата, на насилството и чинот на уништувањето. Интерпретацијата е постапка со која се изведуваат значењата и именувањата на смислата за секоја расказана епизода.

Тоа се раскази кои се потпираат врз реалистичка концепција со примеси на недореченост или премолчувања кои сосема се соодветни на кусата, фрагментарна раскажувачка форма која секогаш функционира со намера да ги актуализира моралните и политичките аспекти од животот. Постапката на реализмот се воспоставува со градење на однос кон иконата како знак кој се однесува на фиктивните објекти, меѓутоа оние кои се претставени преку аналогија со знакот кој ги претставува. Тоа е основата за доживување на засилениот интензитет и градењето на однос кон т.н. ефект на реалност или хипотетичката сличност меѓу знакот и објектот⁵.

Соодветно на содржината на расказите кои обликуваат еден свет именуван како Пасквелија се наметнува сознанието за тоа дека општеството може да се «менува» и «поправа» соодветно на идеолошката концепција застапувана од партија која се појавува како победник и носител на револуционерните промени, тоа е страната која истовремено наметнува правила на систем на мислење и живеење. Расказите покажуваат како заедницата станува сè помалку хомогена, бидејќи совпаѓањето помеѓу државно – правното конципирање и индивидуалните морални компетенции не е возможно. Во расказот «Керка» со «народната пропусница» која е наведена како услов за да се обезбеди леб за семејството се конфронтираат моралните убедувања на девојката која едноставно ѝ се препушта на лагата дека е бремена со цел да ги задоволи барањата на таткото да го обезбеди семејството, од другата страна, таа со својата бременост исполнува барања на партиската, комунистичката организација која го поддржува раѓањето деца, особено ако стану-

⁵ Barthes R., L'Effet de Réel, *Communications*, 1968, vol. 11, pp. 84–88.

ва збор за раѓање на «првото народно дете». Она што таткото го бара е изразено со следниов коментар кој отворено го тематизира опстанокот на малите деца во семејството. Тој вели: «Јас нема да дозволам малите да умрат. Ако можам на некој начин ќе ја добијам таа ѓаволска пропусница, јас не би се жалел себеси. Знаеш ли ти момиче дека една народна пропусница донесува трипати повеќе од целото наше следување. Трипати повеќе леб донесува една мочана пропусница! Го знаеш ли тоа, момиче? <...> – Да – рече девојката. – Знаам... трипати повеќе. Кога би била трудна веднаш би добила. Само трудните добиваат народна пропусница <...> – Биди трудна, – рече стариот... (Таа) сакаше да побегне некаде далеку од Пасквел, од нивната куќа, од својот татко, од браќата...» (67).

Со раскажување за егзистенцијалните ситуации кои го парализираат моралот и воедно ја условуваат дезинтеграцијата на индивидуата како што е онаа од горенаведениот пример, Чинго го проблематизира разотуѓувањето условено од политичкиот контекст. Телото и обележувањата кои тоа треба да ги претрпи согласувајќи се на егзистенцијално условеното однесување и на присилата истовремено извршена врз духот и врз телото упатуваат на двојниот кодекс кој го растројува и го уништува човечкото во секоја индивидуа. Од едната страна, тој е потчинет на формално-рационалните процедури кои под дадените околности се именуваат како «рационално однесување», од другата страна, тој, во исто време, го поттикнува прашањето за статусот и морална позиција од која поединецот ќе дејствува или замолчено и покорно ќе слуша. Егзистенцијалните околности во кои сите се осудени на гладување, а само бремените «млади револуционерки» кои раѓаат деца добиваат «народна пропусница» а преку неа и поголемо количество храна за целото семејство браќа, сестри и родители упатува на парализираноста на дејствувањата на субјектот во правец на индивидуалната желба и негово адаптирање на зададените општествени вредности. Заедницата, во низа раскажувачки ситуации, е претставена како обединета целина во која сфаќањто за утопијата или идеалниот свет на еднаквите по моќ е дел од револуционерната идеологија која авторот ја критикува. Раскажувањето на авторот е резултат на потребата да направи хуманистичко критичка – деконструкција на политичкиот простор и со тоа да ги разобличи дејствувањата кои претставуваат терор извршен врз доблеста и хуманоста. Живко Чинго настојува да презентира една сложена структура на состојби ситуирани во еден историски контекст исполнет со темелни трансформации.

Во расказот «Одродени» (72), Ж. Чинго повторно, како и во расказот «Ќерка», го тематизира односот помеѓу родителот и потомството само што овој пат таткото потпирајќи се на традицијата заснована врз патријархален кодекс (а не повеќе врз чисто егзистенцијални пориви во кои родителот ѝ наредува на ќерката да остане трудна, затоа што тоа е начинот преку кој семејството ќе може да обезбеди леб) се проблематизира врската во која ќерката останува трудна, меѓутоа не е во брак. Таа врска, во ослободеното и нагонски, несвесно изведено сексуално општење меѓу селската девојка и политичкиот агитатор, е сфатена како дозволен чин од политичка гледна точка, а не од гледна точка на индивидуата, нејзиното право на слободен избор и нејзината воља. Врската на агитаторот на револуционерните идеи во повонените услови и девојката е резултат на постапката преку која селскиот претседател на младината ја подведува девојката, ја убедува дека е неопходно да биде послушна и да ги задоволи барањата на оној кој има висока позиција и моќ во нововоспоставениот општествен контекст, кој е политички агитатор наречен «Другар» за да тој самиот си обезбеди основа за напредување кон повисоки општествени статуси. Епи-

зодата е слика на состојбите во кои природното и политичкото се во парадоксална комбинација. Сепак, тоа е релација која од гледна точка на партиските убедувања е оправдана, вредносно е оценета како позитивен чин, бидејќи желбите на високите политички функционери се значајни колку и идеологијата која ја шират. Зад таа идеологија на еднаквост се крие потчинувањата на немоќните пред силата на оние кои се претставуваат како носители на револуцијата. Конфликтот се случува во мигот кога револуционерните контроверзи се рефлектираат врз приватниот живот на поединецот кој живее во патријархални околности и самиот е член на семејство кое ги почитува традиционалните вредности. Постапката на девојата е означена како направен «грев» низ призмата на семејните вредности. Растргната меѓу приватната патријархална свест според која живее и нововоставената револуционерна стварност во која некои други луѓе ги запоседнуваат позициите на моќ и ги злоупотребават, индивидуата е осудена на пропаст.

Претпоставката за тоа дека дилемите меѓу кои се растргнати ликовите во овие раскази се главно од морален карактер и произлегуваат од практикувањето на нови политички стратегии кои подразбираат нови луѓе со моќни позиции е во однос со спознанието дека световите во рамките на кои Ж.Чинго ги ситуира своите индивидуи се ограничени пред сè со тесната поврзаност со природата и традицијата, од едната страна и притиснати од општествените околности. Тие се обременети од идејата за тоа дека неминовно треба да ги прифатат новите идеолошки концепции и кодекси на однесување. Оправдувањето за постапките упатува на тоа дека станува збор за примена на радикални одделувања од природата и одделувања од познатата и усвоена традиција, од познатите и низ вековите усвојувани верски убедувања. Во тој меѓупростор на трансформации, моралот е наметливо подреден на политиката на нововоставените норми и моќ. Доживувањето на мигот на ослободување на внатрешните пориви е во зависност од политичката одговорност сфатена како вредност пред која е неопходно безусловно подредување на телото на таквата политика. Постапките кои се преземени во име на покорност пред новите вредносни норми се во конфликт со приватноста каде опстојуваат вредностите со поинаква, верски редуцирана и традиционално дефинирана содржина. Таткото оптоварен со верските и традиционалните убедувања наспоти ќерката која забременила без да оствари брачна врска ја практикува најсуровата казна, а тоа е прогонство од куќата. Девојката, според казната, треба да живее во плевната, кај животните. Таа се пораѓа, новороденото седумесечно бебе останува живо, иако е предвреме родено, а таа умира; на крајот по сите случувања, таткото полудува.

Околностите на преиспитување на каноните на добро и зло или на каноните на моралот наспроти на политичките норми кои инсистираат на одродување од старото и традиционално убедување стануваат основа за низа трагични случувања; тоа значи дека ако во приватната семејна средина се суди според традиционалните религиозни канони, тогаш во сферата на јавноста се суди според новите, политички определени канони на доброто и злото. Со нив се судираат и кон нив се наклонети младите луѓе кои под притисок на новата политички дефинирана педагогија настојуваат да ја градат својата личност. Во нив, сепак, и покрај силниот притисок, но и заводливост на идеологијата со чие прифаќање се гарантира успех и се обезбедува повисок општествен статус во себе носат наследство кое ги оптоварува, но ги наведува и на промислувања од морален карактер. Меѓу нив има многу индивидуи кои настојуваат да се издигнат на рамниште на доминантната идеолошка матрица карактеристична за современоста, но истите сеуште се судираат и со традицијата во

која доброто и злото се конципираат и се одделуваат според поинакви правила, таа традиција и понатаму е дел од нивното приватно постоење.

Сликата која ја одразува утописката конструкција впишана во просторот на иднината под закрила на револуционерните промени говори за едно сериозно отфрлање на каков било критички однос во политиката која веќе не е дијалог и развој на мислата. Оваа слика е дел од «пропаганда», таа е дистрибуирана во тесна корелација со конкретниот партиски, идеолошки канон на градење на реалноста и иднината. Со намера да ја дестабилизира и проблематизира таа «исправна» слика и утописки поредок остварен по револуционерните промени, Живко Чинго, во раните седумдесетти години, го обликува овој свет од поврзани собитија кои се случуваат на измислената територија Пасквелија – име со силни алузии на појави од стварноста и состојби на душата какви се «пустелијата» и «пискотницата» – отворајќи го прашањето за индивидуалните животните ситуации кои се осудени на ништавило и оставени без можност за избор. Од една страна, индивидуата се повикува на совеста, а од другата страна, се обидува да се адаптира и да опстане во времето, во епохата. Конфликтот на индивидуалното и општественото, создадениот јаз меѓу двете сфери го отвора просторот за трагични разврски произлезени од непремостливоста на разликите⁶.

«Епизодите» поврзани со единственоста на територијата наречена Пасквелија на која се одигруваат, луѓето на кои им се случуваат овие настани за кои се раскажува се поврзуваат и жанровски конвертираат од збирка раскази во структурна целина со поголем обем, односно во роман⁷. Огорчувањето кое ги исполнува овие епизоди соодветсвува на кошмарот кој индивидуата го преживува со редукцијата на егзистенцијата и нејзиното сведување на опстанок.

Во расказот «Спроти Макавеите» жестоко одсвонуваат зборовите на старецот кој превртливоста и недоследноста на постапките на луѓето под притисок на императивите на политичката ситуација и идеологија ја изразува на следниов начин: «Убивајте, кој нас не нè убивал, та што луѓе сме ние Македонците, ништо луѓе, глумци, стока, смет, газете, толчете синковци мои, смачкајте сè, ќе ви треба за слава и чест. Удрете колку можете посилено за да стигнете погоре. О, тешко вас што од макава и несреќава народна за себе слава и богатство си правите» (51).

Ова проклетство го објаснува условот на преживувањето, а тој гласи дека тоа преживување е возможно само кај оние кои се способни да се менуваат според барањата на доминантната идеологија, а потоа и да го замолчат гласот на совеста. Оној кој не е во состојба да се откаже од минатото никогаш не ќе може да ја преживее сегашноста. Тоа се ситуации во кои авторот упатува на комплексноста и неодделивоста на подрачјата на приватното од јавното. Оној кој посакува да остане скриен во внатрешноста на својот приватен свет мора тоа да им го препушти само на мислите и на чувствата, да се откаже од сопствените убедувања и совест кога е во надворешниот простор на дејствување каде безусловно треба да се потчини на императивите на револуционерно изведената преобразба на системот издигната во доминантната моќ и закон. Во расказот «Пожар» еден од ликовите размислува во духот на таа приватност која занемела длабоко во внатрешноста: «Никогаш нивните соништа не би можеле да се доискажат, мислеше. Тие беа длабоко,

⁶ Koselleck R., Kritik und Krise. Eine Studie zur Pathogenese der bürgerlichen Welt, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1973, p. 47.

⁷ Biti V., Suvremena teorija pripovedanja, Globus, Zagreb, 1992, p. 131.

заклучени во нивните срца. Длабоко скриени. Чувани. За да ги изненадат и сонцето и денот и целиот свет. О, соништа, соништа...» (22)

Преживувањето е обезбедено само за оние кои го поттиснуваат чувството на вина и одговорност претворајќи се во поданици на системот. Со цел да го олесни чувството на гнев и непосредно изразена жестокост низ клетва со која често се привикнува потопот и уништувањето, Чинго многу функционално дејствува со употреба на дијалогични конструкции, тие дејствуваат во две насоки по однос на значењето на искажаното, односно тие се искажани со иронија која создава чувство на олеснување. Таа ослободеност се применува паралелно со пасажите каде описот на природата кореспондира со душевните состојби. Во расказот «Ќерка», раскажувачот кој во духот на епохата на «колективното» (насочена против сите индивидуалистички настапувања) секогаш се искажува во прво лице множина, вели: «Расчистивме со религијата. Добра ноќ, уморни светци. Ние се крстиме и го пееме КАКО СЕ КАЛЕШЕ ЧЕЛИКОТ. Ние што до вчера пасевме кози и магарици... Ох, како нестрпливо го очекувавме тој ден на нашата голема радост. Тој ден со црвено беше забележан во нашиот младински календар. <...> Не опфати некој чуден, магичен трепет...Доаѓаше во бранови, беше насекаде, во куќите, во срцата, на Баските полиња каде што по цели денови го засадувавме новото семе» (69).

Посредуваниот и ироничен однос кон новото време кое во конкретниов случај се потпира врз очекувањето на првото «народно дете» кулуминира со самоубиство, смрт на девојката која симулира бременост со намера да обезбеди народна пропусница, а со тоа и повеќе храна за родителите и браќата. Се чини дека кај ниту еден трагичен лик во овој пасквелиски свет не е потиснато чувството на вина. Тоа е свет во кој се наметнуваат насоки за дејствување кон надвор, кон јавниот простор каде суверено доминираат правилата на новото време и партијата, таму не е дозволена емиграција во внатрешниот свет исполнет со анонимните зони на приватност. Моќта на партијата која е безусловно невинна и во право за сè што презема повикува на одговорност на сите. Тоа се околности на исклучителен активизам кој ги обзема сите кои членуваат во неа, тие постојано преземаат нови и нови активности и донесуваат одлуки по однос на сè. Таа состојба на зголемена одговорност условена од императивот на активизмот често завршува со употреба на сила. Во услови на зголемено активно дејствување, партијата го засилува надгледувањето, а со него и казните⁸.

Во таквите сурови околности на градење на еден нов свет, Пасквелија, на Живко Чинго, е земја на оние кои страдаат затоа што се откажуваат од своите длабоко потиснати внатрешни светови, таа е земја на оние кои се осудени на откажување од себството, од наследството и на оние кои се упатени кон нови, други светови изведени како утопии, како замена за некогашниот заборавен свет на библискиот рај.

Сведения об авторе:
Славика Сербиновска,
профессор
PhD, MA

кафедра теории и методологии литературы компаративистики
отделение сравнительного литературоведения

⁸ Fuko Mišel, Nadzirati I kažnjavati, Beograd, Prosveta, 1997, p. 23.

филологический факультет «Блаже Конески»
Университет Свв. Кирилла и Мефодия
(Скопье, Македония)

Slavica Srbinovska,
Professor
of Theory and Methodology of Literature and Comparative Poetics
at the Department of Comparative Literature
Faculty of Philology «Blaze Koneski»
University «Ss. Cyril and Methodius»
(Skopje, Macedonia)